

Traduir poesia: (re)fer poemes

Visat núm. 20

(octubre 2015)

per Antoni Clapés

El traductor, amb el seu treball, ha de recórrer el camí invers al que el poeta va fer en escriure el poema. Un camí solitari, ple de trencacolls, paranys, falsos amics i drecceres sense sortida: un avançar i retrocedir continuat, sovint a les palpentes —sense ni un fanalet llunyà que doni alguna pista de per on transcorre el camí.

El poema original, que va néixer a partir d'un mot, d'una llum o d'un so que l'atzar va donar al poeta, va anar-se desenvolupant a partir d'aquest fil seminal, i amb el fil es va anar teixint un laberint al centre del qual el poeta va situar el sentit, mentre assajava de dur el llenguatge «una mica més enllà».

Per això, podem afirmar que la traducció és, alhora, l'art del dubte i la ciència de l'inexacte. Desteixir per tornar a teixir, (re)construir sense cap certesa, titubejant, sense plànols, tan sols amb esbossos, aboca la feina del traductor a la pura interpretació i a la improvisació continuada. El procés —el mètode— no pot ser altre que l'exercici de la pura experiència, l'avenç per aproximacions successives i el diàleg amb el poeta —que vol dir un aprofundiment radical cap a la seva obra.

Interpretar cada mot en el context «dins» del poema, i traslladar-lo «fora» d'aquell context, en un d'equivalent: reescriure el poema, en definitiva. El traductor esdevé, així, un *nou* poeta —que mai no serà reconegut com a tal.

Qui, què i per què es tradueix fa replantejar-se a cada pas el sentit d'un mot en la llengua d'arribada, dels molts sentits que pot tenir en la llengua d'origen. (Per il·lustrar la importància del context —tant d'origen com d'arribada— se m'acut pensar en el mot francès *sens*, que podríem traduir directament per *sentit*. Ara bé, *sens* es pot referir a l'òrgan de l'escolta, a la significació d'una sentència, a l'opinió expressada, a la direcció que es pren, al seny que es posa en una acció, etc. I també —ja que la declaració del Québec l'esmenta en la primera sentència («la traducció és un art apassionat») — el mot *passió*, que, usat tal com acabem de dir, designa l'estat afectiu intens i fora de la raó que domina algú. Aquesta designació és inaplicable, per exemple, al Japó d'abans de la meitat del segle XIX, perquè aleshores hi adquiria un sentit més proper al dolor que no pas al que avui hi atribuïm a Occident per l'exaltació romàntica.)

El poeta és un transmissor per mitjà del qual es vehicula el dir del món, i el traductor ha de tenir molta cura a passar aquest dir als «mots de la tribu».

Traduir és triar —sense traïr. Ser fidel al text, a l'esperit, al to, a la respiració, a la música del poema. I a la llengua d'arribada.

El traductor ha de tractar, sobretot, de tenir al cap constantment la consigna de Jaccottet: «*Que l'effacement soit ma façon de resplendir*».